

בראשון הקרוב שוב תגזלו מילדיכם את הזכות לילדות מאושרת

בית הספר מייצר נקמנות, מגביר אלימות ומלמד את הילדים לשקר. מומחים לחינוך נגד מערכת החינוך, בכתב אישום שצריך להטריד כל הורה

שני ליטמן, איור: רותם טפלו 30.08.2018 16:08

"אני לא ישן בלילה", פותח בפאתוס פרופ' חנן יניב. "תסתכלו בעיניים של הילדים שלכם. אם אני אומר לכם שהילדים שלכם מחר בבוקר הולכים לסבול, אז תבינו אולי כמה הטענה שלי דוחקת". יניב, מהמבקרים החריפים ביותר של מערכת החינוך הישראלית, שם לעצמו מטרה — לפקוק את עיניהם של הורים, שאינם מודעים לנזק שנגרם לילדיהם בבית הספר. המציאות שהוא מתאר קיצונית, עולם הדימויים לקוח מה"מטריקס". "הגיע הזמן לקחת את הגלולה האדומה", הוא אומר. "אחרי שאתה רואה את זה, שום דבר כבר לא נראה כמו קודם".

יניב שונה מעמיתיו בסגנון, אך לא במהות. שורה של מומחים לחינוך, חוקרים ומורים שעמם שוחח מוסף "הארץ" מחזיקים בעמדות נוקבות לא פחות. השיחות עמם משרטטות כתב אישום חריף נגד מערכת החינוך, שפותחת בתחילת השבוע הבא שנת לימודים חדשה. יש בהן שורה תחתונה מכאיבה: לא רק שהמערכת פגומה מהיסוד ומפספסת את ייעודה — היא גם פוגעת בילדים. "מערכת החינוך הממלכתית מזיקה", אומר פרופסור אריה קיזל מהפקולטה לחינוך באוניברסיטת חיפה. "היא משרטטת לילדים את תקרת הזכוכית שלהם. היא חוסמת אותם במקום לתת להם להמריא". יניב אומר זאת במילים חריפות אף יותר. "כשאנחנו שולחים את ילדינו לבית הספר, אנחנו גוזלים מהם את הזכות לילדות מאושרת", הוא קובע. "ילד צריך שתהיה לו ילדות מאושרת. נכון, לא כולם יכולים, אז לפחות באו נעזור ולא נזיק".

1. בתי הספר מתפקדים כמכוני מיון של מוסדות ההשכלה הגבוהה. זו טעות איננה

הבעיה הבסיסית ביותר במערכת, שעליה מסכימים כמעט כולם, היא הרדיפה אחר מדדי הצלחה כמותיים, מהמיצ"ב ועד הבגרות. "מישהו סימן את בחינת הבגרות כמפתח להצלחה בחיים", אומר יניב, שעומד בראש צוות פדגוגיה דיגיטלית במכללת סמינר הקיבוצים ומכשיר בעצמו מורים למערכת החינוך. "זה לא חייב להיות ככה".

ד"ר ניר מיכאלי מסכים, ואפילו יש לו תוכנית מהפכנית לשינוי המצב. לכן גם לא מפתיע שהוא שרד פחות משנה כיושב ראש המזכירות הפדגוגית במשרד החינוך. הוא מונה על ידי שר החינוך שי פירון ומילא את התפקיד שמונה חודשים בלבד. ביולי 2015, מעט אחרי כניסתו לתפקיד של נפתלי בנט, הוא פוטר. השר הטרי רצה להכפיל את מספר הניגשים לבחינת הבגרות במתמטיקה בהיקף של חמש יחידות ולהרחיב את החינוך הטכנולוגי. מיכאלי חשב שהשינוי צריך להיות הרבה יותר יסודי. הוא התחיל לשרטט קווי מתאר למערכת אלטרנטיבית, אבל לא הספיק להכין הצעה מגובשת לפני שמצא את עצמו בחוץ.

מיכאלי, כיום רקטור מכללת אורנים לחינוך, מפנה אצבע מאשימה כלפי האוניברסיטאות. "התפקיד המרכזי של בתי הספר כיום הוא להיות מכוני מיון של מערכת ההשכלה הגבוהה", הוא מסביר. "לק מי ששולט על הבגרות זה בעצם נשיא האוניברסיטאות, שמשמשים כשומרי סף כדי שלא יעשו שינויים רדיקליים בבגרות".

מיכאלי תיכנן לנתק את בתי הספר מתפקיד זה ורצה שתלמידים יסיימו את הלימודים שנה קודם, בכיתה י"א. לפי חזונו, בתי הספר מקבלים אוטונומיה משמעותית, כך שבחינת הבגרות היא בית ספרית והערכת התלמידים מתבצעת על ידי צוות המוסד. כיתה י"ב הופכת לשנת שירות מורחבת, שבה אפשר גם לעבור הכשרות מקצועיות.

בין המודלים שניצבו לנגד עיניו של מיכאלי היו המכינות הקדם-צבאיות. "שם לומדים פילוסופיה והגות והיסטוריה ויהדות. לכאורה זה לא משהו שבני נוער היו אמורים לעשות מבחירה בזמנם החופשי", הוא אומר. "אבל הם חווים את הלמידה שם כמשהו משמעותי, שמתחבר לחיים שלהם. זה מראה שאפשר לעשות את זה. זה מבוסס על קשר עמוק בין מחנך לתלמיד וזה קשור לחוסר התכליתיות של הלמידה. זו למידה לשמה. אלה דברים שמאוד חסרים בלמידה הבית ספרית מוטת הבחינות".

גם התלמידים מבחינים בחוסר. הלית מיכאלי, שכתבת עבודת תזה בחוג למחקר תרבות הילד והנער באוניברסיטת תל אביב, ריאיינה 20 תלמידים ותלמידות מכיתות ט' עד י"ב בבתי ספר שונים בארץ. "למרות ההבדלים בין בתי הספר שבהם לומדים המרואיינים, כשהם התבקשו לתאר את בית הספר שלהם, הם בחרו על פי רוב דימויים של כלא או מפעל", מספרת מיכאלי. לדבריה, משפטים כמו "זה מרגיש כאילו רוצים שנהיה בסוף אותו דבר" חזרו ועלו בוריאציות שונות. "מצד אחד אומרים להם כל הזמן שזו התקופה היפה בחיים שלהם", היא אומרת. "מצד שני מזהירים אותם שאם לא יעברו את בחינות הבגרות כמו שצריך, הם יהרסו את עתידם".

2. כדי לשרוד, הילדים מתרגלים לרמות, לשקר ולהעתיק

כדי להצליח לעמוד בציפיות הכבדות, מערכת החינוך מעוותת את העקרונות המוסריים של הילדים. המגמה הזאת באה לביטוי, למשל, בעומס שיעורי הבית. "ילד בחטיבה אמור לשבת מארבע עד שתיים עשרה בלילה, וזה לא מספיק", אומרת פרופסור יערה בראון, היסטוריונית, חוקרת תרבות ונשיאת המכללה האקדמית אורנים. "אז צריך לעשות העדפות. הוא מחליט לעשות חלק משיעורי הבית, או לא לעשות בכלל. הילדים מבינים שהם צריכים לשקר, לחפף או להיכשל".

יניב מספר על סקר שערך בקרב תלמידים לשעבר, שאותם שאל על סוגים שונים של עבירות שביצע בזמן לימודיהם בבית הספר. לדבריו, 98% מהמשיבים דיווחו שעברו יותר מעשרה סוגים שונים של עבירות, החל בהעתקה במבחן או זיוף חתימת ההורים ועד לגניבת מבחן מחדר המורים. "בית הספר מכניס ילדים למצבים חסרי מוצא, שבהם הם עושים דברים שהם יודעים שאינם נכונים", אומר יניב. "מגיל צעיר ילדים מבינים שהם צריכים לשרוד, ולעשות לשם כך דברים שהם יודעים שאינם בגבולות המוסר".

אם לא די בזאת, המערכת מכרסמת בביטחון העצמי של התלמידים. "ציון מכיל בתוכו מנגנון חברתי הרסני", מסביר יניב. "כשאת מקבלת מאה, באופן טבעי היית רוצה שהחברה שלך תקבל פחות ממאה. אחרת מה זה שווה שאת קיבלת מאה? מגדירים את הציפייה, שנהיה הכי טובים. אבל חבנו לא יכולים להיות הכי טובים. ולמה ילד מגיל כל כך צעיר צריך לחשוב על עצמו כלא מספיק טוב, ולמה בכלל צריך להיות הכי טוב?"

לדברי יניב, החשיבות שמוחסת לציונים גורמת לילדים לפתח חרדה ממבחנים ומתגובות הוריהם. "אם אנחנו רוצים לטפח אדם לומד עצמאי, שלומד לחיים, אי אפשר לעשות את זה תוך כדי שכל הזמן

מעריכים אותו. גם הערכה עצמית, כמו שעושים היום בהרבה בתי ספר, היא לא פתרון קסם. הערכה עצמית היא לא לתת לעצמך תעודה. זה תהליך זורם שמחייב התייחסות אל עצמך על פי קריטריונים שאת בונה לעצמך על פי מה שחשוב לך, ולא לפי מה שחשוב למבוגר שמחליט בשבילך".

יניב משוכנע שכדי למנוע חרדות — וגם שקרים ורמאות — בית הספר צריך קודם כל להשרות על תלמידיו תחושת ביטחון. "זה אומר, למשל, שאני יודע שבבית הספר אני לא מאוים מכל מיני צרות. שהמורה לא תבדוק את שיעורי הבית שלא הכנת, שהיא לא תשיב אותי ליד ילד שמציק לי, שהיא לא תציג אותי כמטומטם, שהיא לא תשפיל אותי. אני חצה לדעת שאני שם ללא תנאי, שאני לא יכול ליפול על הפרצוף".

אז אף פעם אי אפשר לדרוש מהילד שום דבר? הרי כשיגדל הוא יצטרך לחיות בחברה תחרותית.

"יש הבדל בין ילד למבוגר. זה כמו לגדל צמח בחממה ואז להעביר אותו לגינה. אחד הדברים החשובים בשביל אישיות בריאה ושמחה זה דימוי עצמי חיובי: לקבל את עצמך, להכיר את עצמך, להיות מוקן להתנסות, להיות בסביבה שנעים לך להיות בה. המבוגרים, אם גדלו עם יסודות מספיק בריאים, יוכלו להתמודד עם דברים הרבה יותר קשים. ילדות היא מקום של הווה, שבו צריך להיות לך טוב ככל שאפשר".

3. מתייחסים לתלמידים כאל מטומטמים שלא יכולים להכיל תמונה מורכבת

"ילד לא יכול להבין מה קורה בעזה, אם הוא לא מבין את התמונה הרחבה יותר", אומר פרופ' קיזל, שמשוכנע שהלימודים בבית הספר שטחיים, פשטניים ודלים. "לקחנו את עולם הידע ופוררנו אותו למערכי שיעור. והשיעור הוא רדוד מאוד ומתאים למכנה המשותף הנמוך ביותר".

קיזל, שעסק בהכשרת מורים והיה גם מנהל פדגוגי בבית ספר תיכון, מדגים מניסיונו כמנהל בית ספר יסודי. "הייתי מנהל בזכרון יעקב והשתעממתי, אז לימדתי כלכלה בכיתה ה'. לימדתי אותם מה זה הוצאות והכנסות ומה זאת משכנתה. הם באו להורים ושאלו כמה משכנתה יש להם, כי הם הבינו שהמשמעות היא שאתה ממשקן את חיך לבנק. הם התלוננו להורים על זה, וההורים נבהלו. מה התלמיד קיבל? הוא עוד לא חושב שצריך לגור בבית גדול, והוא קלט שההורים שלו משועבדים לבנק, ואז היתה לו תמונה גדולה של איך הבנק מחויח".

הדברים נכונים גם לשיעורי ההיסטוריה. "את בטח זוכרת שבתוכן לימדו אותנו על התנועה הציונית, ההתיישבות ותנועת ההתיישבות. אבל לא לימדו אותנו שארץ ישראל היא מקום של קרב בין שתי תנועות לאומיות שיש ביניהן הרבה דמיון. המורה להיסטוריה לא ייתן את התמונה הכוללת אלא תמונה חלקית. לכן הלימודים נראים משעממים. התלמיד לא מבין מה בעצם קורה. מתייחסים אל התלמידים כאל מטומטמים, לא מסוגלים, לא יכולים. לא חושבים שילדים מסוגלים להכיל תמונה מורכבת. אני לא מאמין בדברים האלה".

קיזל עוסק בקידום דיון פילוסופי עם ילדים, כאמצעי ללמוד המשגה. בעיניו, הדבר החשוב ביותר שבית הספר כלל לא מלמד הוא מיומנויות קריאה וכתובה והבחנה בין עיקר לטפל. "התלמיד הישראלי מבהל מטקסט. הוא לא יודע לחלץ את הרעיון המרכזי, לא יודע להשוות לדברים שקרא לפני. השוואה היא דבר נרא חשוב".

4. מערכת השעות שייכת למאה ה-19. צריך לבטל אותה

התוכן הוא צד אחד של הבעיה. הצד השני הוא הצורה. בעיני רבים מהמומחים, כל אופן הארגון של

הלימוד בבית ספר שגוי לחלוטין, ובראשו החלוקה למקצועות לפי מערכת שעות קבועה. "מה שהתאים, אולי, לעולם של המאה ה-19, אין לו שום רלוונטיות לימינו", אומרת פרופ' יערה בר-און. "בעולם המערבי במאה ה-19, אם היית פועלת היית הולכת בבוקר לפס הייצור והיה לך סדר יום מאורג מאוד, ואם היית בורגנית גם היה לך סדר יום מאורג מאוד", היא מסבירה. "בית הספר אז היה שיקוף של עולם הערכים הזה — צורת בית הספר, המסדרון, הכיתות, אור שטוח שרואה את כולם אותו דבר. גם הגריד של מערכת השעות — כל השיעורים בני אותו משך, בניימים על אותו עיקרון, צלצול באותה שעה, סיום באותה שעה. היום החיים שלנו לא נראים כמו גריד. הגריד הוא כפוי ומצר את צעדינו. הילדות שלך, במקרה הטוב, ימצאו עבודה לזמן מוגבל ויחליפו עשר עבודות במשך החיים. אין דבר אחד שהן יכולות ללמוד פעם אחת וזהו, לכל החיים".

בר-און קובעת שאופן הלימוד צריך להשתנות בצורה קיצונית, ויחד איתו גם משך הלימוד והרכב הקבוצות הלומדות. "אם המיומנות הנרכשת היא הקשבה, אפשר בקבוצה גדולה מאוד להקשיב למוזיקה או להרצאה במשך עשרים דקות. לפי מחקרי מוח, אחרי עשרים דקות הילדה צריכה לקום ולעשות משהו אחר. אז למה שלא נעשה טאי צ'י, או הליכה? ואז נעבוד בקבוצות קטנות, בהתאם למשימה. ואז ניפגש בקבוצה יותר גדולה, עשרים ילדים עם מבוגר, ונדבר איתו על מה שהקשבנו לו בבוקר בהרצאה ועבדנו עליו אחר כך בקבוצות. ובסוף היום נראה לשאר הילדים את התוצר שעבדנו עליו, שזה יכול להיות סרט או פודקסט או מצגת".

מערכת השעות יכולה גם להשתנות בחלקים שונים של שנת הלימודים. יכולה להיות, למשל, תקופה שבה הכיתה מתמקדת באנגלית. כל מורה יקבל על עצמו ללמד את המקצוע שלו באנגלית — השיעורים בספרות יהיו באנגלית, שיעורי תיאטרון באנגלית וכו'. אחר כך התנ"ך יעמוד במרכז. "את יכולה לכסות את אותה כמות חומר בסופו של דבר", אומרת בר-און, "אבל לילד בחר מה המוקד עכשיו". בניסיון להיפרד ממערכת השעות המגבילה, האופנה העכשווית בבתי הספר בישראל היא מילת הקסם PBL — לימוד מבוסס פרויקטים (Project Based Learning). זו שיטה שהובאה, איך לא, מרשת בתי ספר אמריקאית בשם היי-טק היי, שהוקמה בסן דייגו על ידי אנשי היי-טק. הרשת חרתה על דגלה עקרונות של צדק חברתי ולכן בתי הספר פתוחים לכל ילדי סן דייגו. הם אף מתהדרים באחוזי כניסה מרשימים במיוחד לקולג' של הבוגרים.

אין כמעט מומחה לחינוך, גם בין המרחיינים לכתבה זו, שלא יהלל את שיטת הלימוד לפי פרויקטים. אבל גם את זה צריך לדעת איך לעשות, מזכירים הפרופסורים יניב ובר-און. מדובר בשיטה מקיפה ועמוקה, ולא בעוד סיסמה שטחית. "הרעיון הוא שהילדים צריכים לבחור פרויקט, שהם באמת מעוניינים בו, ואז לחקור אותו מאפס", מסבירה בר-און. "למשל, מתעורר אצלם הצורך לבנות גשר במקום מסוים, אז הילדים צריכים ללמוד את המתמטיקה ואת ההנדסה של זה ואיך פתרו בעיות דומות בעולם — כל מה שצריך לדעת בשביל לבנות גשר. זה לא מספיק שהמורה מגיעה לכיתה עם ערכה מוכנה מראש של פרויקט שהיא החליטה בשביל הילדים שהם צריכים לעשות".

5. ילדים צריכים לנוע וליצור. הריהוט בבית הספר לא מותאם להם

התיכונים שריאינה מיכאלי לעבודת המחקר שלה דיווחו על שתי חוויות עיקריות בבית הספר. הראשונה היא עייפות ומיד אחריה — רעב. ניכר כי התחושות הללו ליוו אותם גם כשביקשה מהם לדמיין את בית הספר האוטופי שלהם. הפנטזיות שלהם כללו כיסאות נוחים, פופים, ערסלים, מזרנים, חללי מנוחה, מפגשים בלתי פורמליים עם המורים או התלמידים האחרים, וגם חדר אוכל או קפטריה, שטחים פתוחים, אזורי משחק ויצירה חופשית. "בתי הספר שהם דימינו דומים למשרדים של חברות כמו גוגל או

פייסבוק", אומרת מיכאלי. "בחברה שמנסה בכוח לשמר אצל המבוגרים את המשחקיות וההנאה שמאפיינות את תקופת הילדות, נראה שהפנטזיות של התלמידים לזכות בצורה די מדויקת את כל מה שחסר להם בבתי הספר".

ואכן, בית הספר מגביל את מרחב המחיה של הילדים גם באופן הבסיסי ביותר — במבנה ובריאות שבו. הבעיה ממש לא מתחילה בתיכון. ילדים, במיוחד בגילאים צעירים, זקוקים להרבה תנועה ויצירה במשך היום. מה שהם לא צריכים זה שולחנות.

עוד כשעבד במשרד החינוך עסק מיכאלי במספר שיעורי היצירה והתנועה הנדרשים בבתי הספר היסודיים. "בית ספר יסודי צריך להיות הרבה יותר דומה במרכיבים שלו לגן הילדים", הוא מסביר. "הקטיעה החדה הזו שעוברים בגיל שש, שמפסיקים לשחק ומתחילים ללמוד — יחד עם ההושבה של ילדים על כיסאות מאחורי שולחנות — היא הרסנית".

זה נכון גם בבית. "ילדים קוראים תוך כדי הליכה או שכיבה", אומרת בר־און, "ההורים ממשיכים לקנות לילדים שולחן כתיבה בכיתה א', אבל הילדים עושים שיעורים על הספה בסלון, על שולחן האוכל, באיפון, על הרצפה, בלפטופ. מחקרי מוח קובעים שחוסר התנועה מסוכן לבריאות הילדים. לא יכול להיות שאנחנו לא דורשים תנועה בבית הספר".

הבעיה היא שגם בבתי הספר שבהם מקדישים זמן ליצירה לא משנים את מבנה השיעור. "הזמין אותי לראות בית ספר יסודי חדש לאמנות, שמתהדר בכל הסיסמאות הנכונות", מספר יניב. "אני מגיע לשם ורואה ילדים בכיתה ב' יושבים בטורים, ליד שולחנות. היו לי דמעות בעיניים. ילדים בכיתה ב' לא צריכים לשבת בטורים. הם לא צריכים לשבת בכלל. בטח לא לשבת ולהקשיב למורה, אלא אם כן היא מספרת סיפור מרתק, ואז עדיף שישבו במעגל".

בתי ספר מקבלים עכשיו סכומי עתק כדי לעצב סביבות למידה חדשות — "כיתות מוטות עתיד". הבעיה היא שהכסף מושקע בלי להבין את משמעות המונח סביבת לימוד חדשה. "משקיעים, למשל, בכיסאות מתוחכמים שעולים 2,000 שקל ליחידה", אומר יניב, "אבל הם גדולים מדי ולא נוחים לשימוש. המטרה היתה לבנות מרחב למידה פורץ דרך. אבל בשביל לבנות מרחב למידה פדגוגי פורץ דרך, צריך אנשים שמבינים מהי פדגוגיה פורצת דרך".

בר־און הולכת רחוק יותר. לטעמה, עצם הרעיון שתלמידים חייבים להגיע לבית הספר כדי ללמוד הוא אנכרוניסטי. "אם אנחנו יושבות בבית קפה ועובדות, למה הילדים צריכים לשבת דווקא בכיתה? אולי הם יכולים לשבת בכלל על שפת הים? ולמה ללמוד בבוקר ולא בערב? גם המבוגרים היום לא בהכרח עובדים במשרד. האנשים הכי גמישים ופורצי דרך לא יושבים במשרד בתוך קיוביקל".

6. מערכת שמבוססת על ציות ופחד לא יכולה להיות חינוכית. היא מייצרת נקמנות

כששומעים את סיפור ילדותו של חנן יניב, מבינים טוב יותר איך הגיע לחלק גדול מהתפיסות שבהן הוא דוגל כיום. הוא נולד בתל אביב ב-1949. אמו היתה גננת מהוללת, מפקחת וראש האגף לחינוך הגיל הרך במשרד החינוך. "תמיד היו לה אספירציות לגבי. הייתי ילד מוכשר וחכם, אבל שיעמם לי, אז הפרעתי. תמיד היתה בעיית התנהגות, וזה דירדר מאוד את הקשר ביני ובין הורי. כילד גדלתי עם תחושה שאני תמיד מאכזב, תמיד מרגיז. רציתי להיות טוב, אבל לפתוח ספר בהיסטוריה ולעשות שיעור בית פשוט לא הצלחתי, אז החיים עם ההורים שלי לא היו טובים בילדות. לא סיימתי בגרות. אבל אחרי הצבא נסעתי לארה"ב והתחלתי ללמוד בקומיוניטי קולג' בשנת מכינה, ואז גיליתי שהכל מרא מעניין אותי והפכתי לתלמיד מצטיין".

אי אפשר להמעיט בחשיבות הקשר של הילד עם משפחתו, מזכיר יניב. מי שמאיים באופן קבוע על הקשר הזה הוא בית הספר. "בית הספר משתמש בבית כמניפולציה על הילד. אם הילד לא מסתדר בתוך השורות, בית הספר דואג שההורים ינסו לרתום אותו פנימה. לי, למשל, מעולם לא חגגו יום הולדת כי נולדתי ב-30 ביוני, וזה היום שבו מקבלים תעודות. התעודה שלי תמיד היתה גרועה בהתנהגות, ולא ריחמו עלי. רצו לגייס סמכות הורית. זה מונח שמביא לי את הסעיף".

בר־און אומרת שהעומס שמטילה המערכת הוא המפתח ליחסים הגרועים בבית. הילדים פשוט לא מסוגלים לעמוד בעומס. הם הולכים לאיבוד, וההורים כועסים. אבל לא רק היחסים בין ההורים לתלמידים מתערערים. לדבריה, כל המערכת מושתתת על יצירת יחסי כוח מרעילים. "זו מערכת נקמנית, שלא מעודדת ראש גדול ויצירתיות בשום מקום. מנהל לומד שאם הוא לא יהיה צייתן, הוא יחטוף. מערכת החינוך מבוססת על ציות ופחד. הילדים מציינים למורים, והמורים למנהל, והמנהל למפקח, והמפקח לזה שמעליו וכן הלאה. למידה לא יכולה להיות מבוססת על פחד".

בר־און מציעה להפוך את התפיסה המקובלת, שלפיה המורה יודע והתלמיד לא יודע. "המורה אמור להיות מישהו שיוודע לקחת אותך מהמקום שבו אתה נמצא אל המקום שאתה לא מכיר. זה המורה האידיאלי, זו המיילדת של סוקרטס. דיוטימה לוקחת אותו אל מעבר למה שהוא חשב שהוא מסוגל. וזו אמנות, צריך לתרגל את זה".

7. ההורים הם חלק מהבעיה. מחאת הסרדינים היא שטויות

ההורים הישראלים חשים מעורבים מאוד במה שקורה במערכת החינוך. זה מתחיל בוועדי כיתה דומיננטיים, נמשך בהנהגות הורים בית ספריות ומגיע להפגנות נוסח מחאת העגלות ומחאת הסרדינים. קבוצת הווטסאפ ההוריות חושות 365 ימים בשנה, והורים אכפתיים מבקשים לפעמים לסייע יותר מכפי שבית הספר חוצה או מסוגל לקבל.

אבל אל להם, להורים, להרגיש טוב מדי עם עצמם. למומחי החינוך יש טענות קשות במיוחד כלפיהם. תמציתן: ההורים יוצאים שוב ושוב למלחמות הלא נכונות. "ההורים שוביים במטרה הקיומית שהציבה מערכת החינוך, שזו תעודת בגרות. לך הם חלק מהבעיה", מכריז פחפ' יניב. "ההורים יודעים שהילדים שלהם סובלים ולא עושים כלום".

"ההורים של היום יודעים שיש להם יכולת. לך אני כועסת עליהם", מכריזה בר־און, "הם כבר היו במהפכת 2011 של הקוטג' והעגלות, ולאן הם לקחו את כל זה? למחאת הסרדינים. כאילו כל מה שחשוב זה כמה ילדים יש בכיתה. ההורים צריכים לצאת למחאה אמיתית נגד המערכת, שמכריזה הכרזות שאין מאחוריהן כלום, לא לגבות אותה".

גם פחפ' קיזל מאוכזב מההורים, ובעיקר מכך שהם כבר לא מצפים לשום דבר מבתי הספר. "בית הספר הפך להיות הטבה ממשלתית, בייביסיטר לאומי. ההורים קוראים לבית הספר 'מסגרת'. כבר לא שואלים מה לומדים שם. מתי הורה הסתכל על ספר הלימוד העלוב של הילד, או שאל את עצמו למה הוא עלוב? ההורים רק יודעים להגיד שיש יותר מדי ימי חופשה ושאלו להם סידור לילדים".

במקום לעסוק במהות, אומר קיזל, עוסקים במיתוג. "ככל שההורים יותר פריבילגים, ככה יש יותר קשקושים כאלה — הליכי למידה, ישיבה בקבוצות, קיצור חופשות והקטנת כיתות. זה בכלל לא הסיפור, אבל זה קונה את האנשים כי אנחנו בעולם של מותגים. הילד שלי למד בבית ספר שבו קראו לחטיבת הביניים חטיבת הנעורים ולתיכון קראו 'מסע אלף הימים'. לשם הידרדרנו. ההורים לא שואלים מה זה מתמטיקה בכלל. מספיק שאומרים להם שזאת הכנה ל-8200".

אחת הסימאות החביבות על הורים שמתקשים לראות את מערכת החינוך במערכוניה היא "אנחנו דווקא יצאנו בסדר". פרופ' יניב נהנה לפוצץ את הבעיה הזאת. "אני אומר להורים האלה, אתם לא יודעים כמה לא בסדר יצאתם. אנחנו חיים בתרבות קלוקלת לגמרי, שיש בה תאוות בצע, מלחמות, עוני, קשיחות לב, מטום והקצנה ואין בה חמלה. לזה אתם קוראים בסדר?"

8. בתי הספר מפקירים את עולם הרגשות והיחסים ובכך מגבירים אלימות

אם בית הספר כבר לא משמש כמקום לרכישת ידע, הוא יכול לפחות לשכלל את היכולות הרגשיות והחברתיות של בני האדם הצעירים שמופקדים בידי. אבל בתחום הזה נדמה לעתים שהכישלון אף מהדהד יותר. לדברי תמיר אשמן, עובד סוציאלי ומומחה לטיפול באלימות, בתי הספר עצמם גורמים לאלימות הגוברת בכך שהם מזניחים את עולם הרגש של התלמידים. "כבר עשרות שנים שמערכת החינוך לא מטפלת ביחסים, אלא רק בבעיות משמעת", אומר אשמן. "בעיות משמעת הן תוצר טבעי של יחסים שאינם מחברים. כי מה שילד לא מדבר אותו, הוא מתנהג אותו. ילד ונדליסט זה ילד אילם". אשמן מנסה להתמודד עם הבעיה בעזרת סדנאות יחסים, שאותן הוא מעביר כבר 17 שנה בתיכון עירוני ד' בתל אביב. "אנחנו מסדרים כיתה שלמה במעגל ובמשך ארבע שעות מאפשרים לתלמידים מרחב מוגן לדבר על היחסים בתוך הכיתה. ואז הם עוברים תהליך שהוא לא פחות מאשר אקסטטי. לא תאמיני איזה דור מפותח הם. זה דור מרגש ורהוט, שיודע לייצר מגע כשמתנים לו את התנאים". בכיתות שמנחה אשמן כמעט מחצית מהתלמידים מטופלים באופן קבוע בריטלין כתרופה לבעיות קשב וריכוז. בקרב בנים השימוש בריטלין גבוה פי ארבעה מאשר בקרב בנות. הפער המטורף הזה, לדבריו, קשור להסללה המגדרית שעוברים בנים כבר מינקות. "לבנות יש היתר לבטא רגשות. הן מדברות בהפסקות על מה שקורה להן. בנים מנותבים לא לדבר, ואז הם מתנהגים את הזעם ואת חוסר השייכות ואת הבדידות. אדם שיודע לבטא את רגשותיו לא צריך להתנהג אותם. במקום לקבל ריטלין, בנים היו אמורים ללמוד לווסת את הרגשות שלהם בצורה בריאה". לדברי אשמן, ניסיון בעבודה עם תלמידי תיכון מגלה כי ככל שמלמדים בנים לבטא את הפגיעות שלהם בכיתה, כך יורד שיעור השימוש בריטלין. "באחת הסדנאות נער סיפר עם דמעות בעיניים שהחליט לא לקחת ריטלין באותו יום כי ידע שאם ייקח, לא ירגיש כלום בסדנה. הם כמהים לבטא רגשות".

9. המורים הפנימו את המעמד הנחות שלהם

קל להאשים את המורים בתחלואי המערכת, אך במידה רבה הם קורבנותיה לא פחות מהתלמידים. "בשורה התחתונה, המורה נמצא בהישרדות", אומר גל אורון, מורה ומחנך בתיכון עירוני ה' בחיפה, שמנסה לספק את נקודת המבט של הצוות החינוכי. לדבריו, המורים מפנימים את מעמדם הנחות כצינורות להעברת ידע. "הם מקבלים שתוכניות לימודים הן דבר קדוש", הוא אומר בביקורת. "מורים שמפנימים את הדיכוי הופכים להיות מורים מתוסכלים ופחות טובים. יש הרבה מורים יצירתיים בבתי הספר, אבל להניע שינוי בבית ספר תיכון עירוני זה מאוד קשה". ד"ר מיכאל מסכים שאי אפשר יהיה לזנוח את הלמידה המסורתית בלי שינוי יסודי בארגון ההוראה. "אם כמורה התרגלתי ללמד בדרך של שינון והכתבה, בהוראה מוכוונת תשובות ולא בהוראה מוכוונת שאלות, לא בטוח שאדע ללמד אחרת, גם אם יתנו לי פתאום שלוש אחוז מהזמן לעשות מה שאני רוצה". לדבריו, צריך לתת למורים תמיכה והדרכה פדגוגית בתוך בתי הספר. הפרמטר החשוב ביותר, לדעתו,

הוא מספר התלמידים שכל מורה פוגש בשבוע: "אם מורה פוגש בשבוע מאות תלמידים, הסיכוי שהוא יצליח לעשות איתם תהליכי למידה משמעותית הוא מאוד נמוך".

נ, אז מה עושים

אז מה אמורים ההורים לעשות? לשלוף את ילדיהם מבתי הספר ולהשאירם בחינוך ביתי? אולי להעבירם למסגרות אלטרנטיביות, דוגמת החינוך האנתרופוסופי, הדמוקרטי, או הדיאלוגי? חלק מהבעיות של מערכת החינוך אכן מקבלות מענה בשיטה דמוקרטית או האנתרופוסופית. בחב בת הספר הדמוקרטיים, למשל, התלמידים בוחרים בעצמם את נושאי הלימוד שלהם ומרכיבים לעצמם את מערכת השעות. השוויון בין ילדים ומבוגרים בא לידי ביטוי בדמוקרטיה פנימית, שבה לוקחים חלק כל התלמידים, ההורים והמורים, ובאמצעותה מחליטים בנוגע לכל היבט בניהול בית הספר. החינוך מבוסס על ראייתו של הילד כאדם שלם בזכות עצמו, ועל כן כזכאי לזכויות אדם בסיסיות, כמו חופש בחירה, חופש למידה ושוויון.

במרכז השיטה האנתרופוסופית עומדת מחשבה על התאמת התוכן החינוכי לשלב בו נמצא הילד. הילדים מחולקים לשלושה שלבי התפתחות. עד גיל 7 ילדים אמורים לעסוק בפיתוח הדמיון. מגיל 7 עד 14, הילד חווה את העולם דרך דימויים, ולכן בבתי הספר מרבים לקרוא סיפורים ושירים. מגיל 14, הילד מגבש את זהותו ולכן מקבל הדרכה צמודה מצד דמות חינוכית שאמורה לתת כבוד לעולמו הפנימי ולהכיר בעצמאותו. בתי הספר היסודיים שמים דגש גדול על עיסוק באמנות, כשיעורי האמנות נלמדים כחלק מהשיעורים העיוניים. הלימוד מתבצע לפי תקופות, כשכל כיתה לומדת נושא באופן אינטנסיבי במשך כמה שבועות. השיעור מתחלק לשלב עיוני, פעילות תנועתית, ולבסוף עבודה עצמית בתחום אמנותי. אין משמעות רבה להישגיו הנמדדים של התלמיד בקריאה או חשבון.

עשרות בתי ספר משתי השיטות הללו פוזרים ברחבי הארץ. חלקם אף מוכרים כבתי ספר רשמיים של משרד החינוך. שכן הלימוד בהם עומד על אלפי שקלים בשנה. זו אחת הסיבות שמרבית המומחים שוחיינו לכתבה הזו משוכנעים שלשלוח ילדים למסגרות אלה אינה הדרך הנכונה. "אני כן מאמין במערכת חינוך ציבורית ובחשיבות שלה במדינה", אומר מיכאלי, "המאבק הוא לחולל שינויים בתוכה. אם האלטרנטיבה היא ללכת לחינוך פרטי, הנזק יהיה יותר גדול, גם מבחינת יצירת פערים וגם מבחינת יצירת תשתית ערכית משותפת".

"הייחודיות צריכה להיות השיטה של כל המערכת. היא לא צריכה להיות בהפרדה סוציו-אקונומית", ממשיך מיכאלי. בשנים האחרונות יש הכנסה של חלק מבתי הספר הייחודיים לתוך המערכת, אבל האוכלוסיות שמגיעות לבתי הספר האלה הן עדיין הומוגניות. האתגר הוא לאפשר לעוד קהלים ליהנות מהייחודיות הפדגוגית".

קיזל מדגיש שגם בחינוך האלטרנטיבי יש בעיות. "למשל, דלות אינטלקטואלית בסוף הדרך. אני בעד חינוך ציבורי ואני נגד שהלבנים יהיו עם הלבנים, והשחורים עם השחורים. אני כן חושב שאפשר למשוך מהחינוך האלטרנטיבי אלמנטים לחינוך המיינסטרימי".

בראון מציעה דוגמה אחת לאופן בו אפשר לשאוב אלמנטים כאלה לחינוך הממלכתי. "בואו נאפשר גמישות", היא אומרת. "נאפשר לילד שלא אוהב משחקי כדור להצטיין במשהו אחר. ויש את העניין של יצירה. למה בית הספר צריך להיות כמקום שאין בו יצירה? זה חזק אצל האנתרופוסופים. למה רק אצלם?". בבתי ספר למחוננים, מסבירה בראון, לילדים יש לעתים קששים רגשיים, והמערכת יודעת להיעזר ביצירה כדי לעודד אותם לפתח את יכולותיהם הלא קוגניטיביות. "למה אי אפשר ללמוד התעמלות

קרקע ומוסיקה בבית הספר?" היא שואלת. "כשאני גדלתי בקיבוץ, היתה פינת חי והתעמלות וגינת ירק ומקהלה. אז מבחינתי זו יצירה, לאפשר לילדים את הפעולה החופשית".

תמיר אשמן מסכים. "בתי ספר שנמצאים בטבע, זה פרויקט מדהים — איך מחברים ילדים לטבע ולאדמה". חינוך יער, כלומר בית ספר שמתנהל כולו בטבע, עושה צעדים ראשונים בישראל. כיום קיים רק גן ילדים אחד כזה, והוא פועל במצפה רמון. אבל לא חייבים לשבור את קירות בית הספר ולבלות את כל שנת הלימודים ביער. אפשר לעשות פעילויות בטבע באופן קבוע ולשלב אלמנטים מתוך חינוך היער במערכת החינוך הרגילה. יש אפילו יוזמות חינוכיות בארץ שהחלו לעשות זאת. "איפה שאת רואה את החסכים, שם יהיו יוזמות פרטיות שיעשו שינוי", אומר אשמן. "מערכת החינוך מאוד שמרנית ומלאת חלודה. קשה לה להשתנות, אבל יוזמות פרטיות יקומו וישנו בסופו של דבר".

יוזמות מסוג זה לרוב לא יגיעו מבית הספר — וכאן מגיע תפקידם של ההורים. כמעט כל המומחים ששוחחו עם "הארץ" מפצרים בהורים להיות מעורבים — וביקורתיים יותר כלפי בתי הספר. וזה עוד לפני מחאת הורים המונית נגד תחלואי המערכת. קיזל סבור שבכוחם של ההורים להביא לשינוי. זה מתחיל בבית. "לשאל שאלה על החומר, לתת עוד זווית. אפילו כשרואים 'האח הגדול'". הורים צריכים לדבר עם ילדיהם באופן מחתרתי, הוא מסביר, לתת להם חינוך שכנגד. לגרות אותם לשאול עוד שאלה, לפתח דיון. בר-און סבורה שאחת הדרכים היעילות ביותר לשיפור מערכת החינוך אינה כרוכה כלל בתקציבים או בתוכניות לימוד, אלא בשינוי הגישה לצוות החינוכי. "אנדראס שליכר, שאחראי על החינוך ב-OECD, אומר שמהערכת החינוכית מבוססת על עיקרון פשוט - אני נותן בכם אמון, כמנהל או כמשרד חינוך, וכל מה שאני מבקש כדי לא לעשות פיקוח שדורש צייתנות, זה שתיתנו לי דין וחשבון על מה שאתם עושים. תעשו את זה בדרך שלכם, אבל תסבירו מה היו המטרות, איזה לקחים הפקתם. תתנהגו כמו אנשים מבוגרים". המושג העיקרי הוא אמון, ובלי זה אי אפשר, אומרת בר-און. "אם יש ילד אחד בגן שצריך חיתול, אשים עכשיו חיתול על כל הילדים — או רק על זה שעשה במכנסים? נטפל במה שדורש טיפול, לא ניתן עונש קולקטיבי".

יניב מסכים עם האחרים — את המסלולים האלטרנטיביים צריך לבנות בתוך מערכת החינוך. מצד שני, הוא לא מלא אופטימיות לגבי היכולת שלה להשתנות. "זה נכון שיש יותר ויותר בתי ספר פלורליסטיים, עם חשיבה חינוכית מתקדמת. אבל הפרדיגמה נשארת. כל עוד המערכת בבסיס נשארת ממוקדת תוכן, לא יהיה שינוי מהותי. אם הם יחליטו להפוך לממוקדי אדם, יהיו אלף רעיונות חדשים. אם ההורים חושבים שהדבר הכי חשוב זה שהילד ילך לאוניברסיטה, ושהדרך היחידה היא בגרות טובה, אז הם לא מסוגלים לדמיין בית ספר אחר. ולא נולד עדיין שר החינוך שיבטל את בחינות הבגרות. אז צריך לבנות מסלולים אלטרנטיביים בתוך מערכת החינוך. אם רוצים להיות פרגמטיים, צריכים להציע פתרונות בתוך המערכת. לא כערוץ פרטי, אלא כחינוך ציבורי לכל דבר".

בסופו של דבר, אומר מיכאלי, "צריך לשים את זה בפרופורציה. קורים דברים טובים בבתי ספר. הבעיה היא שהם לפעמים בגדר אפיזודות, גני ניצחון קטנים. לפעמים הם לא יציבים מספיק. זה יכול לקרות שנה אחת בבית ספר ואחרי זה כבר לא. זה בעיקר לא מערכת".

אשמן אופטימי מכולם. "יבוא יום וישבו בכיתות במעגלים", הוא מבטיח. "לא רק בכיתות א' וב'".

תגובת משרד החינוך

"מערכת החינוך נמצאת בתנופה גדולה ומרשימה. בשנים האחרונות היא מובילה שורה של רפורמות ותוכניות לאומיות שבאו להיטיב עם התלמידים, המורים וההורים. לראיה ההורים הביעו את שביעות רצונם מהמערכת בסקר שערכה הרשות הארצית למדידה והערכה בחינוך, בו מעל 88% מההורים אמרו כי הם מרוצים מבית הספר בו לומד ילדם.

מערכת החינוך מאמינה כי עליה להוביל הישגים לימודיים לצד הישגים ערכיים. והמערכת רשמה הישגים מרשימים בשני תחומים אלה הודות לעבודה המקצועית שעושים צוותי החינוך ולכישורים של תלמידי מערכת החינוך. המשרד לא הסתפק רק בפעילויות אלו והנהיג תוכניות לאומיות נוספות שהרחיבו את פעילויות שעות הפנאי, בהן: חוג לכל ילד, 'בתי הספר של החגים' ו'בתי הספר של החופש הגדול'. המשרד מודע גם לשינויים שיש להמשיך ולהוביל, ועל כן בשנה הקרובה הוא יבצע שינויים בבתי הספר בתחום של ארגון ובתחום של הלמידה והסביבה. בתוך כך, בשנה הקרובה ירחיב המשרד את האוטונומיה של המנהלים ויפקיד בידם סל תקציב גמיש בהיקף של 105 מיליון שקל שבאמצעותו הם יוכלו לפתוח בתוך בית הספר חדרי הפגה, הכלה, לשלב טיפולים רגשיים ולהרחיב את הפעילויות החברתיות. בנוסף, פועל המשרד לשנות את מרחבי בתי הספר כדי להתאים אותם לאתגרי המאה ה-21. כיום יש כ-1,000 מרחבי למידה חדשים. אלה כוללים התאמה של חצרות בית הספר ללמידה, כיתות חדשניות, מרחבי למידה בתוך בית הספר עצמו ובכלל בשטחים שסביב לבית הספר. המשרד הצהיר זה מכבר כי יפעל לקיים בחינות בגרות עם ספר פתוח, כאשר בחינת החלוץ תחל בהיסטוריה".

כיתה שלא לומדים בה || הפרויקט החריג בגימנסיה הרצליה

פרופ' חנן יניב החל לעבוד על אלטרנטיבה בתוך תיכון גימנסיה הרצליה בתל אביב. כשהורים לא שומעים הוא קורא לה "כיתה שלא לומדים בה", אבל השם הרשמי הוא "לומדים אחרת". מדובר בכיתה רב גילאית, שמנתה בשנת הלימודים החולפת שישה תלמידים בלבד, שהגיעו אחרי שנשח מכל מסגרת לימודית אפשרית אחרת. יניב ליקט אותם דרך היכרות עם הוריהם, שעקבים אחרי הבלוג ועמוד הפייסבוק שלו. "פירסמתי בפייסבוק שאני מחפש ילדים שפיטרו את בית הספר. פנו אלי כמה עשרות הורים וילדים. הלכתי לזאב דגני, מנהל גימנסיה הרצליה, שהוא חבר שלי, והוא מיד הסכים. קיבלנו את מועדון הספורט הישן של הגימנסיה. יש שם ספות וטלוויזיה עם מסך גדול. אין אצלנו שיעורים, אלא מפגשים".

הילדים מגיעים מרחבי הארץ ונפגשים שלוש פעמים בשבוע. בשאר הימים הם מוזמנים להצטרף לפעילויות הקיימות בגימנסיה, כמו קורס לאילוף כלבים או שיעורי אמנות. היסוד החינוכי החשוב ביותר בעיני יניב הוא קבלה ללא תנאי וחוסר שיפוטיות, וזה מה שמאפיין את הכיתה הייחודית שהקים. "הילדים לא יכולים להיכשל, לא יכולים לאכזב אותי ולא יכולים לא לעמוד בציפיות שלי. המשימה העיקרית שקיבלנו על עצמנו בהתחלה, אני מכנה אותה 'חכה של אלף פתיונות'. ניסיון לאתר לכל ילד משהו שהוא ירצה לדעת עליו יותר. סירנו בהמון מקומות — באקדמיה, במשטרה, בלואו־טק — וראינו שיש המון דברים שנראו כיף לעשות וללמוד. החלטנו בסוף על הנושא של מעבדה לזיהוי פלילי כבסיס לבניית סביבה לימודית. אנחנו בונים יחד ערכות להוראת מדעים שהן בעצם חדרי בריחה בקופסה, בסגנון סדרת משטרה בטלוויזיה. זה סטארט־אפ חברתי ויש לנו אפילו משקיע".

התוצאות, לדבריו, מדברות בעד עצמן. "אחד הילדים לא היה מסוגל לשבת דקה כשהגיע אליו, כל הזמן קפץ. אצלנו הוא יושב והוא מעורב והוא מקשיב. יש ילדה שלא העיזה להציג את עצמה במפגש הראשון מרחב ביישנות, והיום היא הכי דומיננטית בכיתה. אחד הילדים לא דיבר, רק ישב בפינה עם אוזניות. בסוף השנה הוא הציג את היוזמה הכיתתית בכנס האקטון לחדשנות".

יניב אומר שהוא מקיים דיאלוג עם משרד החינוך להכרה בכיתה כניסוי רשמי ובכוונתו לפתח אותה למסלול מקביל בכל בתי הספר. "הורים ותלמידים יוכלו לבחור אם הם חצים ללכת למסלול ממוקד בגרות, שבו יש סיכוי רב להצלחה בבגרות עם ציון גבוה, לעומת מסלול ממוקד אדם, שבו הסיכוי גדול יותר למצוא דבר שמעניין אותם".

ומה לגבי מי שכן רוצה בגרות? "מי שירצו לעשות בגרות יוכלו להיכנס למסלול של חצי שנה בכיתה י"ב, בלי שהדבר הזה יאיים עליהם במשך שנים לפני כן. בגרות תמיד אפשר לעשות גם אחר כך".

בלי יום אחד בבית הספר || מסגרת החינוך הדיאלוגית הראשונה בארץ

"כתבות ביקורתיות לקראת שנת הלימודים הן חלק בלתי נפרד מהמערכת", ציין ביובש דני לסרי עם תחילת השיחה שלנו. לסרי, שמקדיש את חייו לפיתוח אלטרנטיבה רדיקלית למערכת בתי הספר הקיימת, לא בחל במילים: "זה קשור לזה שיש הורים שמרגישים אשמים והם צריכים לבטא את תחושת האשמה בדיוק כדי לא לעשות שום דבר".

לסרי לא למד חינוך, אלא פסיכולוגיה ופילוסופיה, והחל לעבוד כחונך עם ילדים כשהיה בן 15. כבר אז הבין שכשיגדל, ינסה למצוא פתרון לעולות שחווים הילדים במערכת החינוך. ב-1995 הקים את מסגרת החינוך הדיאלוגית הראשונה בארץ, בקיבוץ בית אורן, ובשנת 2007 נפתח גם "שיח", שפועל כיום בקיבוץ בית העמק שבגליל המערבי.

את "שיח" אי אפשר להגדיר כבית ספר, אף על פי שמדי יום מגיעים אליו ילדים בני 6 עד 12, למשך כמה שעות, ואם הם מעוניינים בכך, הם גם לומדים משהו. משיחות עם ילדים שלומדים בשיח עולה כי הם לא מוכנים להחמיץ אפילו שעה אחת מיום הלימודים.

המטרה, הוא מסביר, היא לאפשר לילדים לחיות את חייהם ולעסוק בדברים שמשמעותיים להם. "הילדים מתעסקים בדברים שמעניינים אותם: סוגים שונים של משחק, יצירה, בישול, שיחות, והכל באופן זורם", הוא מסביר. "ילדים צריכים להיות פעילים, לעבוד עם הרגליים והידיים, ליצור חב שעות היום".

בחינוך הדיאלוגי אין חלוקה לקבוצות לפי גיל ואין חלוקה ליחידות זמן שמנהלות על ידי המבוגרים: "אין מערכת של לימודים. הבסיס הוא מרחב כמו משפחתי". זו הדרך להעלים את הזרות והניכור שקיימות בין מבוגרים וילדים במערכת החינוך. "ברגע שמגדירים את בית הספר כמרחב של מפגש, ולא כמקום שצריך לעצב בו את הילדים, כל השאר כבר נובע מזה. כבר לא חושבים איזה קוריקולום המבוגרים צריכים לבנות לילדים. זה לא אומר שלמבוגרים אין תפקיד חשוב. גם בבית ההורים הם המנהיגים, אבל הם לא מחליטים שבשעה מסוימת עושים שיעור מתמטיקה. המורים לא אמורים להיות בדיוק כמו ההורים, אבל הם המחליפים הזמניים של ההורים, והיחס האנושי לילדים אמור להיות אותו יחס. ילדים לא צריכים לגדול במקומות ציבוריים, אלא במקומות שהם ביתיים ומשפחתיים, ובתוך המסגרות האלה לחיות את החיים הכי משמעותיים להם".

בשלב ראשון לסרי לא הצליח לשכנע את מערכת החינוך לשתף איתו פעולה, אז הוא הקים מסגרת פרטית. "התחלתי עם חטיבה צעירה, גן, כיתה א' וכיתה ב', מתוך מחשבה שילדים יותר גדולים יביאו איתם את האקלים הבית ספרי וזה יהיה יותר קשה. השתדלתי שהמורים שיעבדו איתי לא יהיו אנשים שעבחו הכשרה של מערכת החינוך. התהליך הכי חשוב שאני עצמי עברתי בחיים הוא התהליך של אן-סקולינג".

מה קורה כשהם צריכים לעבור למערכת חינוך רגילה בתיכון?

"זה משתנה מילד לילד. לוקח להם כמה חודשים לעבור לדבר את השפה של הבית ספריות. אבל עדיף לעשות את זה בכיתה ח' ולא בכיתה א', כי אז כבר יש להם יותר בסיס. מבחינת לימודים אין להם שום בעיה. הילדים אצלי פחות מפחדים ממבוגרים, פחות ממסדיים, בחרו להם שהמבוגרים בעדם. יש פחות בעיות משמעת ואלימות מאשר במסגרות אחרות, מכיוון שאין אלימות שמופנית מהמבוגרים אליהם. הם לא חיים תחת לחץ ומאמצי הישרדות".

מערכת החינוך הערימה על לסרי לא מעט קשיים בדרך, והוא מייחס את זה לצורך שלה לשמור על האינטרסים שלה. "אם אגיד שילדים יכולים לגדול נפלא בלי לבקר אפילו יום אחד בבית ספר, חב האנשים יזדעזעו. ואני חושב שהם יזדעזעו כי הם הופנטו ושוכנעו שהוא נחוץ. גילדת ההוראה המציאה גם את עניין הברגרות והתעודות המקצועיות, שאני מטיל ספק בנחיצותן בשביל לעבוד בעבודה כלשהי".

כיום, אחרי מאבקים רבים, המסגרות שהקים מוגדרות על ידי משרד החינוך כחינוך מוכר שאינו רשמי. הן מקבלות תקציב ממשרד החינוך ובתמורה עליהן לעמוד בכמה קריטריונים. לסרי מניח שהמסגרות האלטרנטיביות יישארו בשוליים. "מערכת החינוך היום הרבה יותר דורסנית כלפיהן. חינוך אלטרנטיבי באמת הוא נדיר מאוד, כי גם האנתרופוסופי והדמוקרטי הם בתי ספר שבנויים על אותן הנחות יסוד וממשיכים לפרנס את המערכת"